

वसिष्ठ उवाच : ततो गच्छेन्नृपश्चैव लक्ष्मीं त्रैलोक्यवर्दिताम् ।

यस्यादक्षिमात्रेण नरः सिद्धिमाप्नुयात् ॥ १

पुरात्रैतायुगे राजन् शापाद् दुर्वससांमुनेः

त्रैलोक्यं संपरित्यक्तं श्रिया दुःसाय वाज्रिणः ॥ २

हरिवज्रः स्थले लक्ष्मीर्न तदासीन्नरेश्वरः ॥

भीता दुर्वसिता विप्रात्प्रविष्टा क्षीरसागरम् ॥ ३

निःश्रीरमभवत्सर्वं निरङ्गमनुकम् ॥

गतोत्सवमपस्नेहमतेजस्क मनादरम् ॥ ४

नष्टा यज्ञश्रियाः सर्वा भूतानां बलयस्तथा ॥

विप्रा सीदन्ति सर्वत्र विष्णुर्दुरमरास्ततः ॥ ५

आराध्य जगतां नाथं देवदेव गदाधरम् ॥

उपदेशं ततः प्राप्य मन्थुर्वृक्षालयम् ॥ ६

तेजसाप्यायता विष्णांः सर्वे देवाः सवासवाः ॥

विदधुर्वसुकि नेत्रं मन्थोऽभून्मंदराचलः ॥ ७

-०-

३ वी मन्थी

१ ए (श्रिया दुःसाय वाज्रिणः)

तेषां प्रमथतामब्धिं हविर्द्धमागवांश ॥

निरगाद्वाष्णीं पश्वाद्द्वौ घन्वंतरिस्ततः ॥

बिभ्राणो दक्षिणो पाणो सुधापूर्णं कमलं ॥

बीज्यमानोऽप्सरामिश्र चामरैः कामुकी प्रेमः ॥

निर्ययो जगतां माता विष्णोः श्रीः प्राणवल्लभा ॥

ततः प्रभुदिता देवास्तुष्टुवृक्षां महेश्वरी ॥

गंधाद्वयैरर्चयामासु दिव्यैः पुष्पैः सुरोत्तमाः ॥

नेपथ्यानि वदुः सर्वे देव्य देवाः सुक्तेसः ॥

मूर्तिमानथ दुग्धाब्धिमांसां सांतानिकीकरे ॥

अर्पयामास वै दिव्यां वरस्वेति प्रियं प्रियं ॥

इत्युक्ता सा समुद्रेण समुद्रतनया नृप ॥

विष्णोः कंठे प्रचिदोप मालामाकंक्षितेजणा ॥

पुष्पवृष्टिरमूढाजन् गंधवासितदिहमुखा ॥

ततोदैत्याः सुधापूर्णमादायैव कमलं ॥

-०-

३ बी गन्धार्धैर्वस्यामासु दिव्यैः ३- ई गन्धार्थैर्वस्यामासुः

१२- गानो

२ ए- चामरं

४ ए कीकिरे

५ ए गंधवाष्णितदिहमुखा

६ ए ततोदैत्याः

७ ए देव्ये

(४२१)

अपसर्प्य^१ मुदायुक्ताः पातुं^२ पीयूषमुद्यताः ॥

ततो देवगणाः सर्वे प्रणाम्योचुर्जनार्दनम् ॥ १५

देवदेव जगन्नाथ शंखकृगदाधर ॥

ब्राहि नः शरणां प्राप्तान् दैत्येभ्यो मृतमानय ॥ १६

अथ विष्णुः स्त्रियोहपभूतं^३ विश्वमोहनम् ॥

विधाय मोहयामास दैत्यान्लपकेतसः ॥ १७

तां दृष्ट्वा^४ सुहृतीं सुभ्रुं पीनोन्नतपयोधरा ॥

हित्वा भूमीं सुधां सर्वे पर्यवसन्^५ जिघृक्षया ॥ १८

गृहीत्वाथ सुधारूपमिमरास्तं कर्मजम् ॥

पपुः प्रमुदिताः^६ स्वैरं विष्णोर्युक्त्या सवासवाः ॥ १९

ततो देवैः पराभूता दैत्याः शतशो नृप ॥

प्रांता दश दिशो जग्मुः श्येनपातादिवांजुजाः ॥ २०

देवेष्वथसुदृष्टेणु लक्ष्मीं स्वीकृत्य केशवः ॥

क्वारीरोदधिमिदं प्राह परिपुष्टः^७ सहामरैः ॥ २१

-०-

३ बी ययुः प्रमुदिताः स्वैरममरास्तैन ते भवन्

५ बी हरिस्तुष्टः

१ ए मुदा

२ ए पीयूष

४ परभूता

देवैः प्राप्तानि रत्नानि त्वया दत्तानि वारिधे ॥

निर्जिता रिपवः सर्वे पीतं चामृतमुत्तमम् ॥

२२

श्रीरवाप्य च मां देवी कृतार्थमकरोज्जगत् ॥

तेन तुष्टोऽस्मि तेषां वरं वृणु महोदधे ॥

२३

महोदधि उवाच :-

हयं सर्वावतारेषु लक्ष्मीर्विष्णोः सहायिनी ॥

न वतानि च रत्नानि सर्वं वैत्वन्ययं जगत् ॥

२४

उषात्त्वामदगृहे^२ लक्ष्मीः दुहितृत्वमुपागता ॥

श्रेयसे मम तेनास्या विष्णो पाणिगृहं वृणु ॥

२५

दत्तास्यादनुहूपाय येन कन्या वराय वै^३ ॥

तेन दत्ता मही सर्वां सश्लवनकानना ॥

२६

अनेन श्रेयसायुक्त्वा^४ श्रीपाणिगृहणो न मां ॥

यदि तुष्टोसि देवेश शंखचक्रगदार्थर ॥

२७

भगवानुवाच :-

विहितस्य विधिलोके न भूयः स्यान्महोदधे ॥

किंतु त्वत्प्रीणानाथयि कर्तास्मि श्रीकरगृहम् ॥

२८

-०-

१ बी उषात्वा मदगृहे देवी, घ-ई उत्पन्ना मदगृहे मत्वा

२ ए उषात्वा मदगृहे लक्ष्मी १४ ए नवतानीच

३ ए यवै

४ ए गृहजेनमां

उद्धृता जलधिप्रीता सह रत्नैरियं मया ॥
 देवी विश्वोपकाराय देवतानां हिताय च ॥ २६
 तस्मादुद्धृत्यपाणिभ्यां समिद्धस्य विभावरी : ॥
 प्रदक्षिणां प्रदास्यामि निर्मलाः श्रेयसे तव ॥ २७

महोदधिस्तव :-

एवमस्तु जगन्नाथ देवदेव सनातन ॥
 श्रीः सुता त्वं च जामाता कौडस्ति घन्यतरौ भुवि ॥ २१

वसिष्ठ उवाच :-

इति दत्त्वा वरं देवः श्रीपतिः सरितां प्रभोः ॥
 लक्ष्मीमादाय पर्यै प्रययौ गुरुध्वजः ॥ ३२

व्यामांगणमतिक्रम्य श्रीमालं ज्ञात्वा ययौ ॥
 पराशरौ भृगुदत्तौभ्यश्च यवनौ गालवः क्रतुः ॥ ३३

भरद्वाजः शतानन्दौ रैभ्यो गगर्थे देवलः ॥
 सार्धमन्यैर्द्विजैः सर्वै महात्मानस्तपोधनाः ॥ ३४

अमृत्यानाय संप्राप्ता देव्यै श्रीमालवासिनः ॥
 प्रजापतिं पुरस्कृत्य कश्यपं ते महर्षयः ॥ ३५

-०-

२ बी श्रीपतिः

१ ए भुवि

३ ए यश्चय

अर्घ्यं चतुर्भुजायासिद्धैरन्यैः समन्विताः ॥

हृषीकेशपूजयिताः स्फुरद्गोमाचकंबुकाः ॥ ३६

आदित्या वसवो इन्द्राः सिद्धाः साध्या मरुद्गणाः ॥

गैर्धर्वाः किन्नरा यक्षास्तथा चाप्सरसां गणाः ॥ ३७

ब्रह्म ब्रह्मर्षयः सर्वे स्तुवन्तो गरुध्वजम् ॥

प्रेक्षितो ब्राह्मणैः सर्वैर्देवी प्रोवाच कश्यपः ॥ ३८

इदं क्षेत्रमितो देवि श्रीमालं निर्मितं मुनि ॥

भवत्या विष्णुना चैव ब्राह्मणैर्मयः समर्पितः ॥ ३९

अत्र तीर्थानि पुण्यानि देवतायतनानि च ॥

संश्रयात्तव देवेशि स्थितिं कुर्वति मान्यथा ॥ ४०

त्वयि दुर्वाससः शपाद्गतायां भुवनत्रयात् ॥

प्राणान् धारयन्ते नै कृच्छ्रादेते देवि द्विजोत्तमाः ॥ ४१

१ बी अर्घ्यं चतुर्भुजाय सिद्धैरन्यैश्च यतः ॥

देव्युवाच :-

श्रीमालेहं निवत्स्यामि श्रीमालं दयितं मम ॥

श्रीमाले ये निवत्स्यन्ति ते भविष्यन्ति मत्प्रियाः ॥ ४२

इत्युत्त्वा सा तदा देवी लक्ष्मीः श्रीमालवत्सला ॥

तत्र पापिप्रहाथाय मधुद्विषमनुदत् ॥ ४३

आज्ञया देवदेवस्य सुसमिद्धं हुताशनम् ॥

चकार कश्यपो विद्वान् मंत्रपूतेन सर्पिणा ॥ ४४

देवदुन्दुभयो नैदुस्तथा शंखाः सहस्रशः ॥

नक्तुश्चाप्सरः श्रेष्ठः गन्धर्वाश्च जगुः कलम् ॥ ४५

लक्ष्मीमुष्ट्यपाणिभ्यां श्रीपतिर्जगतां प्रभुः ॥

चकार पुरतो दन्तैश्चतस्रो वै प्रदक्षिणाः ॥ ४६

सर्वरत्ननिधि देवः सर्वभूतनिर्लेपः ॥

श्रियः पितामहाभौधिरनेन प्रीयतामिति ॥ ४७

ब्रह्मर्षौणो महाता नादयन्तो वसुधरम् ॥

तत्र देवं च देवीं च विप्राः सिन्धुचरक्षतैः ॥ ४८

(४२६)

अथ विष्णुः प्रमुदितो मालामादाय कंठतः ॥

देव्यै देवौ यथाभीष्टं मुनीनामर्प्यतामिति ॥

४६

ततो देवी स्रजं दिव्यां कश्यपाय ददा मुदा ॥

रत्नैश्च तपनीयैश्च वासोभिः स्वर्गसिंभवैः ॥

४७

प्रीणितास्ते मुकुदेन द्विजाः श्रीमालवासिनः ॥

रत्नैरलंकृतं सर्वं विचित्रैस्तोरणैस्तथा ॥

४८

श्रीमालं श्रीसमाकीर्णं च शुभं तदा ॥

अथ सर्वे द्विजन्मानः कश्यपमुखाः श्रियं ॥

४९

जगन्मातरमित्युच्युर्बद्धांजलिपुटा नृप ॥

प्रीतास्तत्र महात्मानः सर्वे देवि द्विजात्मनाः ॥

५०

प्रियं किमिह कुर्वतु समाचक्ष्व शुचिस्मिते ॥

एताः कर्गहादूर्ध्वं कन्यामुद्धृत्य सत्तमाः ॥

देवास्तु परितो वन्दे श्वेतो वै प्रदक्षिणाः ॥

५१

देव्युवाच :-

-७-

१ बी प्रियम्

(४२७)

मामुधृत्य यथा दाम्प्या कृतवान् गह्वरवजः ॥

अथ प्रभृति कर्तव्यं तथैव प्रीतये द्विजाः ॥

५५

पुष्पमाला मया वंठे कश्यपस्य निवेशिता ॥

क्रतादौ पुष्पमालेति नाम्ना श्रीमालमस्त्विति ॥

५६

अत्र मामर्चयिष्यन्ति पुष्पमाले च ये नरा ॥

तैम्यः प्रीता प्रदास्यामि सर्वान् कामान् यथेप्सितान् ॥

५७

ब्राह्मणाञ्जुः

एवं देवि करिष्यामः श्रीमाले यद्विद्वत् तव ॥

त्वमंबा जातां चैव पिता विष्णुः सनातनः ॥

५८

इह स्थितां सदा दैवित् वामाराध्य हरिप्रिया ॥

विष्णुलोकं यास्यन्ति नराः पापान्यपास्य वै ॥

५९

विष्णुस्त्वाम् :

यः परिक्रमणं बन्धेऽचतुर्धा वै करिष्यति ॥

कन्यामुधृत्य पाणिभ्यां श्रीमाले द्विजसत्तमाः ॥

तस्य पूर्वैः पाथोधिः प्रीतो भवति निश्चितः ॥

६०

१ ए तथातौ

(४२८)

^१द्वितीयेन महालक्ष्मीस्तृतीयेनाहमच्युतः ॥

चतुर्थेन जगत्स्वामी तस्यात्कार्यमिदं ब्रुवः ॥ ६१

^२क्रीड्याच्च गता लक्ष्मीः प्रविष्टा क्षीरसागरं ॥

^३आनीता तु मयोर्धृत्य क्षिताय जगतां द्विजाः ॥ ६२

उद्धाक्षिता भृगाः पूर्वमाश्रमे श्रीमया सखी ॥

क्षीराब्धिप्रीतये भूयः परिक्रान्तो हुताशनः ॥ ६३

ततः श्रीमालिभिः कार्या विवाहा ब्रूध्वमाहूतैः ॥

कन्यामुष्ट्यपाणिभ्यां भूयोवन्द्यैः प्रदक्षिणाः ॥ ६४

कश्यपाय महालक्ष्मीं पुष्पमालामिमां ददां ॥

^४तैस्तत्पुष्पमालेतिनाम्ना ख्यातं भविष्यति ॥ ६५

इदं यः शृणुयान्नित्यं पुनरावाहनं श्रियाः ॥

यशः कीर्तिस्तथार्थान्यं सदा तस्य न संशयः ॥ ६६

वसिष्ठ उवाच :- ^{तत्रा}इत्युक्तान्तर्हितो देवः श्रिया सह चतुर्भुजः ॥

तत्रांशेन स्थिता देवी हृष्टमासीज्जगत्त्रयम् ॥ ६७

-०-

३ बी क्रीड्यात् प्रगती

१ स ति

३ ए आनीता

(४२६)

ततः प्रमृति भूपाल जनाः श्रीमालवासिनः ॥

भूयः कन्यां समुद्धृत्य परिक्रामन्ति पावकम् ॥ ६८

एतत् कथितं राजन् देवीमहात्म्यमुत्तमम् ॥

श्रुत्वा यन्मानवो भक्त्या अग्निष्टोमफलं लभेत् ॥ ६९

कृत्वाहिल्यादृष्टे स्नानं यः पश्यति हरिप्रियाम् ॥

जन्मान्तरगतं या^{क्त}स्तस्य न श्रीः पराङ्मुखी ॥ ७०

-०-

इति श्री-स्कन्द-पुराणे ४० देवी महात्म्यं नाम पंचवत्वारिंशोऽ -

ध्यायः ॥ ४५ ॥

१ बी भवेत्